

TFA2023.397

Arveret 11.21.933.5 Dødsboskifte 4.95.9

Formuens deling, når en person både sidder i uskiftet bo og er blevet gift på ny

♦ Såfremt en enke eller enkemand, der sidder i uskiftet bo, ønsker at gifte sig igen, er der pligt til at skifte det uskiftede bo. I praksis findes der imidlertid fortsat tilfælde, hvor et uskiftet bo ikke er ophørt, trods det nye ægteskab. Dette kan føre til uenighed om, hvordan boet skal deles, når det nye ægteskab slutter ved skilsmisse eller ved død. I denne artikel genopfriskes gældende ret vedrørende deling på dødsboskifte suppleret med overvejelser om, hvorvidt samme fremgangsmåde bør anvendes ved separation/skilsmisse.

Af advokat Ulrik Grønberg

1. Indledning

Såfremt en person, der sidder i uskiftet bo, senere ønsker at gifte sig igen, er der pligt til at skifte det uskiftede bo, jf. arvelovens § 26, stk. 2. Ifølge ægteskabslovens § 10 må man ikke indgå nyt ægteskab, før dødsbobehandling ved bobestyrer er påbegyndt, eller privat skifte er afsluttet. Men før den nuværende arvelov trådte i kraft 01.01.2008, kunne førstafdødes myndige livsarvinger meddele skifteafkald og derved give deres samtykke til, at den længstlevende ægtefælle kunne gifte sig igen uden at skifte det uskiftede bo. *Finn Taksø-Jensen* anførte i Arveretten, 1. udg., 1986, s.100, at »Skifteafkald fra myndige livsarvinger forekommer i praksis relativt hyppigt«, og der er fortsat ældre personer, der sidder i uskiftede boer, i hvilke arvingerne har givet skifteafkald.

Disse skifteafkald har imidlertid skubbet et problem foran sig, fordi boets fordeling kan blive kompliceret, når det nye ægteskab ophører. Her opstår der en konkurrence mellem *livsarvingernes* arveret og *den nye ægtefælles* ret til boslod og arvelod. Skal livsarvingernes ret til arv ifølge arveloven til halvdelen af det uskiftede bo gå forud for den nye ægtefælles ret ifølge ægtefælleloven og arveloven, eller er det tværtimod den nye ægtefælles ret til boslod og arvelod, der skal gå forud for livsarvingernes ret?

I *norsk* arveret, hvor arvereglerne historisk set har været beslægtet med de danske arveregler, kan arvinger fortsat give samtykke til, at et skifte udsættes. Det har ført til samme problemstilling som den danske, nemlig »hvilken betydning det har at gjenlevende har tatt med seg et uskiftet bo inn i det nye ekteskapet når det senere blir nødvendig å skifte enten uskifteboet eller felleseiet i det nye ekteskapet«. ¹ Norsk ret kan derfor i et vist omfang tjene til inspiration for også danske løsningsmodeller.

I det følgende har jeg konsekvent betegnet den enke eller enkemand, der sidder i uskiftet bo og som er blevet gift igen, som »den længstlevende ægtefælle«. Den afdøde ægtefælle fra første ægteskab er »førstafdøde ægtefælle«, mens ægtefællen fra andet ægteskab er »den nye ægtefælle«. Jeg har anvendt disse betegnelser i samtlige eksempler i det følgende, således at personerne bevarer samme betegnelse fra situation til situation, også hvor det nye ægteskab slutter med, at »den længstlevende ægtefælle« dør før »den nye ægtefælle«.

2. Skifteafkald – kun et historisk fænomen?

Ved boafgiftslovens ikrafttræden 01.07.1995 blev der indført en afgiftsbestemmelse, der i praksis satte en stopper for, at personer

indgik nyt ægteskab uden at skifte med børnene. Ifølge boafgiftslovens § 8, stk. 3, indtrådte der afgiftspligt af afdødes del af boet, hvis den efterlevende ægtefælle indgik nyt ægteskab, *uanset* om boet skiftedes. Desuden var der ikke noget bundfradrag ved boafgiftens beregning, såfremt der blev givet skifteafkald, jf. den dagældende boafgiftslovs § 8, stk. 3, 2. pkt.

Dette indebar, at såfremt livsarvingerne gav skifteafkald, skulle den længstlevende ægtefælle betale boafgift på 15 % af livsarvingernes beregnede arv efter den førstafdøde ægtefælle, uden bundfradrag. Denne afgift – som dengang spøgefuldt blev betegnet som en »omvendt bryllupsgave« – skulle betales til skifteretten senest tre måneder efter vielsesdagen. Der var teoretisk set fortsat mulighed for at give skifteafkald, men man skulle efter 01.07.1995 være indstillet på at betale boafgift, selvom der ikke blev udbetalt arv til førstafdødes arvinger.

Skifteafkald blev helt afskaffet ved arvelovens ændring pr. 01.01.2008. Her blev det i arvelovens § 26, stk. 2, 2. pkt., fastslået, at »livsarvingerne kan ikke give afkald på skifte af det uskiftede bo og samtidig bevare deres arveret«. Siden da har arvingerne måttet give blankt afkald på arv efter førstafdøde ægtefælle, hvis de ønskede at give længstlevende mulighed for at indgå nyt ægteskab uden at udrede arv efter førstafdøde. Tidligere meddelte skifteafkald er dog fortsat gyldige, og skifte af sådanne boer er derfor stadig en opgave for arvinger, advokater og skifteretter.

Problemstillingen kan også opstå for nyere boer, såfremt en person, der sidder i uskiftet bo, gifter sig igen uden at iagttage ægteskabslovens krav om først at skifte det uskiftede bo. Dette kan eksempelvis skyldes fejl fra prøvelsesmyndighedernes side, eller fordi ægteskabet indgås i udlandet.²

Ifølge retspraksis fra før ovennævnte lovændring i 2008, hvor pligten til at skifte før indgåelse af nyt ægteskab blev skærpet, kunne indgåelsen af nyt ægteskab ikke i sig selv sidestilles med en skiftebegæring eller i øvrigt anses for skiftefremkaldende. At indgå nyt ægteskab uden skifte ved en fejl ville således heller ikke i sig selv gøre det nye ægteskab ugyldigt.

TFA 2011.223 VLD:

H døde i 1992, og M sad i uskiftet bo med fire fællesbørn. Umiddelbart forud for M's død i 2006 indgik M og S ægteskab uden forudgående skifte af det uskiftede bo. Efter M's død opstod der tvist om, hvorvidt M skulle tillægges arv ved skiftet af det uskiftede bo mellem ham og H. Der var ikke forud for ægteskabet mellem M og S indgivet begæring om skifte eller indhentet skifteafkald, og omstændighederne ved ægteskabets indgåelse kunne ikke sidestilles med en skiftebegæring eller i øvrigt anses for skiftefremkaldende i medfør af

¹ Jf. *John Asland*, *Uskifte*, Oslo, 2008, s. 445.

² Jf. *Anne Louise Bormann og Ib Hounsgaard Trabjerg*, *Arveloven af 2008 med kommentarer*, 2. udgave, 2017, s. 170.

den dagældende arvelovs § 19, stk. 1, 2. punktum. S skulle derfor anerkende, at der ikke skulle afsættes arv til M i det uskiftede bo efter H.

Dette sidste gælder formentlig stadig, men om man efter skærpelesen af pligten til skifte vil se indgåelse af nyt ægteskab som en skiftefremkaldende begivenhed, er indtil videre uafklaret. Fejlen gør ikke i sig selv det nye ægteskab ugyldigt, men det fører til spørgsmål om, hvorledes delingen skal ske ved ægteskabets ophør.

Bormann og Trabjerg anfører i Arveloven af 2008 med kommentarer, 2. udg., s.170, at efter lovændringen pr. 01.01.2008 må udgangspunktet være, at livsarvingerne kan forlange skifte, når de bliver bekendt med ægteskabet.

3. Delingen, når ægtefællen dør, og er gift igen

Vestre Landsret tog med dommen TFA 2009.129 VLD endelig stilling til, hvorledes »konkurrencen« mellem livsarvingernes ret og den nye ægtefælles ret skulle afgøres – i hvert fald i den situation, hvor det er personen, der sidder i uskiftet bo, der dør for sin nye ægtefælle.

TFA 2009.129 VLD:

M's første hustru døde d. 30.04.1968, hvorefter M sad i uskiftet bo med tre fællesbørn. I 1982 indgik han ægteskab på ny, idet hans tre børn forinden havde givet skifteafkald. M døde d. 13.10.2004. I forbindelse med dødsboskiftet opstod der uenighed om boets deling. Den nye hustru påstod sig tilkendt boslod på halvdelen af fællesboet med M, før dødsboet efter M skulle deles.

Skifteretten i Esbjerg fandt, at de sammenblandede boer skulle oplulles forfra, således at alle parter blev stillet, som om det uskiftede bo blev skiftet ved M's indgåelse af nyt ægteskab. Det uskiftede bo efter den første hustru skulle deles mellem den første hustrus livsarvinger og boet efter M, før der blev beregnet boslod og arvelod til den nye hustru.

Vestre Landsret stadfæstede skifterettens dom med henvisning til, at det i overensstemmelse med den juridiske teori var gældende skifteretspraksis, at der i en situation som den foreliggende skulle beregnes arv til den første hustrus livsarvinger, inden der skete deling af fællesboet i det nye ægteskab. Da henholdsvis bestemmelserne om formuefællesskabet i retsvirkningsloven og arvelovens bestemmelser om det uskiftede bos omfang ikke var uforenelig hermed, måtte denne praksis anses for at være gældende ret.

Afgørelsens resultat er på linje med en dom, som den norske Høyesterett afsagde i 1982, jf. NDS 1982.52/RT 1982.149:

RT 1982.149:

M's første hustru døde i 1960, hvorefter M sad i uskiftet bo med to fællesbørn. I 1973 indgik han ægteskab på ny, idet hans tre børn forinden havde givet skifteafkald. Efter M's død opstod der uenighed om boets deling. Den nye hustru mente, at M's børn havde opgivet deres arvemæssige rettigheder, da de gav samtykke til, at der kunne indgås nyt ægteskab uden skifte med M, før dødsboet efter M skulle deles.

Den norske Høyesterett fandt, at arven efter den førstafdøde hustru skulle beregnes ud fra, at det uskiftede bo svarede til længstlevendes »rådighedsdelen« (bodel) i det nye ægteskab på tidspunktet for hans død, selvom formuen skulle være blevet væsentligt forøget i det nye ægteskab.

I den situation, hvor det er personen, der hensidder i uskiftet bo, der dør for sin nye ægtefælle, er udgangspunktet for formuedelingen, at »de sammenblandede boer oplulles forfra« – for nu at benytte det udtryk, som Skifteretten i Esbjerg anførte i domsbegrundelsen i første instans i ovennævnte TFA 2009.129 VLD.

Den førstafdøde ægtefælles livsarvingers ret til halvparten af det uskiftede bo går således forud for den nye ægtefælles krav på boslod og arvelod, herunder suppleringsarv efter arvelovens § 11, stk. 2.

Hvis den længstlevende ægtefælle med samtykke fra førstafdødes livsarvinger indgår nyt ægteskab med formuefællesskab, bliver det uskiftede bo lig med den længstlevende ægtefælles bodel i det nye ægteskab. Ved skifte skal halvdelen af bodelen anses for at falde i arv efter den førstafdøde ægtefælle. Den anden halvpart af bodelen indgår i fællesboskiftet med den nye ægtefælle, hvoraf der beregnes boslodder. Afslutningsvis beregnes arv efter arveloven eller testamente.

Eksempel nr. 1: Børne oplulles forfra

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab. Manden er blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. Hans formue/bodel i det nye ægteskab udgør 2.400.000 kr. Den nye hustrus formue/bodel udgør 600.000 kr. Ved mandens død skal børnene fra det første ægteskab have deres arv efter moderen beregnet af mandens bodel. Deres legale arv efter moderen udgør halvdelen af mandens bodel, svarende til 1.200.000 kr.

De resterende 1.200.000 kr. indgår i fællesboskiftet med den nye hustru. Fællesboet udgør i alt 1.800.000 kr., som skal ligedeles. Den nye hustrus boslod og mandens dødsbo bliver hver på 900.000 kr. Mandens dødsbo skal – i mangel af testamente – deles ifølge arvelovens § 9, stk. 1, med halvdelen til hans børn og halvdelen til hustruen, eller 450.000 kr. til hver. Børnene fra det første ægteskab modtager således samlet 1.650.000 kr. i arv efter deres moder og fader, når det uskiftede bo ophører ved faderens død.

3.1. Løsningen i punktform

I punktform lyder løsningen som følger:

1. Først opgøres den længstlevende ægtefælles bodel i det nye ægteskab.

Den opgjorte bodel er lig med formuen i det uskiftede bo med førstafdødes livsarvinger.

2. Arven efter førstafdøde beregnes ved at lade halvdelen af bodelen tilfalde førstafdødes livsarvinger som arv efter førstafdøde. Længstlevende er død og får ikke selv beregnet arv efter førstafdøde, jf. arvelovens § 28, stk. 2.

3. Fællesboet i det nye ægteskab opgøres derefter, således at halvdelen af længstlevende ægtefælles bodel lægges sammen med hele den nye ægtefælles bodel. Hver ægtefælle får halvdelen af fællesboet som boslod.

4. Den længstlevende ægtefælles boslod fordeles blandt den længstlevende ægtefælles arvinger i henhold til bestemmelserne i arvelovens almindelige regler eller i længstlevendes testamente.

3.2. Løsningen, matematisk opstillet

Johan Stæger beskrev i *Juristen* 2005.103-108, hvorledes resultatet kunne opstilles som en matematisk funktion. Hvis det uskiftede bo, indbragt af den længstlevende ægtefælle som bodel i det nye ægteskab, betegnes x , og den nye ægtefælles bodel betegnes y , kan den nye ægtefælles boslod matematisk opstilles som $1/4 x + 1/2 y$, når det uskiftede bo skiftes i anledning af den længstlevende ægtefælles død. Dette gælder stadig efter den nugældende ægtefællelov og arvelov. Stægers beregninger vedrørende fordelingen af arven mellem længstlevendes arvinger var knyttet til arveloven af 1964 og må derfor justeres:

Efter arveloven af 01.01.2008 kan resultatet for henholdsvis den nye ægtefælle og livsarvingerne beskrives således, at den nye ægtefælle som boslod og legal arvelod udtager i alt $3/8$ af den længstlevende ægtefælles bodel x og $3/4$ af sin egen bodel y . Livsarvingerne arver efter deres far og mor i alt $5/8$ af den længstlevende ægtefælles bodel x og $1/4$ af den nye ægtefælles bodel y .

Det forudsættes, at livsarvingerne er fællesbørn fra det første ægteskab, at eventuelle negative bodele sættes til 0 kr., og at der ikke er oprettet testamente i hverken det første eller det andet ægteskab.

Eksempel nr. 2: Den matematiske beskrivelse

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab. Manden er blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. Hans bodel i det nye ægteskab betegnes x . Den nye hustrus formue/bodel betegnes y .

Ved mandens død skal børnene fra det første ægteskab have deres legale arv efter moderen, hvilket udgør halvdelen af mandens bodel x .

Den resterende halvpart af mandens bodel ($1/2 x$) indgår i fællesboskiftet sammen med den nye hustrus bodel y . Det samlede fællesbo i det nye ægteskab kan således beskrives som $1/2 x + y$. Den nye hustrus boslod udgør halvdelen af fællesboet og bliver derved $1/4 x + 1/2 y$. Mandens dødsbo udgør den anden halvdel og er således også $1/4 x + 1/2 y$. Mandens dødsbo deles med halvdelen til hans børn ($1/8 x + 1/4 y$) og halvdelen til hustruen ($1/8 x + 1/4 y$). Børnene fra det første ægte-

skab modtager således ($\frac{1}{2}x + \frac{1}{8}x + \frac{1}{4}y$) i arv efter deres moder og fader, når det uskiftede bo ophører ved faderens død. Det svarer til $\frac{5}{8}x + \frac{1}{4}y$. Den nye hustru udtager sin boslod ($\frac{1}{4}x + \frac{1}{2}y$) og sin arvelod ($\frac{1}{8}x + \frac{1}{4}y$) efter manden, svarende til $\frac{3}{8}x + \frac{1}{4}y$.

3.3. Hvilken betydning får det, hvis der er helt eller delvist særeje?

Ikke alle ægtefæller har rent formuefællesskab i deres ægteskab, hvilket kan påvirke ovenstående løsning. Det er dog væsentligt at holde sig for øje, hvorvidt særejet relaterer sig til en ægtepagt oprettet i det første eller i det andet ægteskab, eller om det er modtaget fra tredjemand ved arv eller gave.

Såfremt der i *det første ægteskab* var delvist fuldstændigt særeje og delvist formuefællesskab, indgår disse særejeaktiver ikke i det uskiftede bo. Dette gælder, hvad enten særejet er etableret ved ægtepagt eller ved arv/gave fra tredjemand. Førstafdødes fuldstændige særeje skiftes straks ved førstafdødes død, og længstlevendes eventuelle fuldstændige særeje anses ikke for en del af det uskiftede bo, idet kun ægtefællers delingsformue indgår i det uskiftede bo, jf. arvelovens § 17, stk. 1. Længstlevende ægtefælles fuldstændige særeje gælder fortsat i det nye ægteskab, hvis særejet er bestemt af en arvelader eller gavegiver,³ men ikke såfremt det er etableret ved ægtepagt i det første ægteskab.

Der kan i *det nye ægteskab* være oprettet en ægtepagt om rent eller delvist fuldstændigt særeje, eventuelt fordi livsarvingerne har stillet dette som betingelse for at give afkald på skifte. En sådan ægtepagt ændrer ikke i sig selv på omfanget af det uskiftede bo.⁴ Det uskiftede bo opgøres, før fællesboet i det nye ægteskab opgøres, og formueordningen i det nye ægteskab får ikke nogen negativ betydning for livsarvingerne. Ved længstlevende ægtefælles død fordeles længstlevendes fuldstændige særeje blandt længstlevendes arvinger i henhold til bestemmelserne i arvelovens almindelige regler eller i længstlevendes testamente.

Eksempel nr. 3: Ægtepagt i det nye ægteskab

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab. Der var rent formuefællesskab i det første ægteskab. Manden er blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. I det nye ægteskab er der aftalt rent fuldstændigt særeje i henhold til ægtepagt. Hans særejeformue i det nye ægteskab udgør 2.400.000 kr.

Ved mandens død skal børnene fra det første ægteskab have deres arv efter moderen beregnet af mandens særeje. Deres legale arv efter moderen udgør halvdelen af mandens særeje, svarende til 1.200.000 kr. Da der er aftalt rent, fuldstændigt særeje, skal ingen af parterne have boslod fra den anden. Mandens dødsbo skal – i mangel af testamente – deles ifølge arvelovens § 9, stk. 1, med halvdelen til hans børn og halvdelen til den nye ægtefælle, eller 600.000 kr. til hver. Børnene fra det første ægteskab modtager således samlet 1.800.000 kr. i arv efter deres moder og fader, når det uskiftede bo ophører ved faderens død.

Sammenholder man eksempel nr. 1 og 3, ses det, at livsarvingerne får samme arv efter deres moder (1.200.000 kr.) uanset den aftalte formueordning i det nye ægteskab.

Arvelovens § 23, stk. 1-7, regulerer, hvilke aktiver det uskiftede bo omfatter. Udgangspunktet er, at alt, hvad den længstlevende erhverver, indgår i det uskiftede bo. Dette gælder dog ikke, hvis det er gjort til fuldstændigt særeje, jf. arvelovens § 23, stk. 1. Såfremt den længstlevende modtager arv eller gave fra tredjemand med klausul om fuldstændigt særeje, vil særejet ikke indgå i opgørelsen af det uskiftede bo.

Eksempel nr. 4: Tredjemandsbestemt særeje

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab. Manden er blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. Det er dog dyrt at være gift, så efter et stykke tid udgør hans formue/bodel i det nye ægteskab 0 kr. Heldigvis arver manden noget tid efter vielsen 2.400.000 kr. fra sine forældre med klausul om fuldstændigt særeje.

Ved mandens død udgør det uskiftede bo 0 kr., idet hans arvede særejemidler ikke anses for at være en del af det uskiftede bo, jf. arvelovens § 23, stk. 1. Det fuldstændige særeje deles ifølge arvelovens § 9, stk. 1, med halvdelen til den nye hustru og halvdelen til mandens livsarvinger.

Livsforsikringer samt pensionsydelse og lignende ydelser, der er tilfaldet den længstlevende ægtefælle i anledning af den førstafdøde ægtefælles død, indgår i det uskiftede bo, såfremt det skiftes i anledning af den længstlevende ægtefælles død, men ikke såfremt det uskiftede bo skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, jf. arvelovens § 23, stk. 2.

Tilsvarende gælder for den længstlevende ægtefælles egne livsforsikringsordninger samt pensionsrettigheder og lignende rettigheder: De indgår ikke i det uskiftede bo ved skifte af boet i den længstlevende ægtefælles levende live, jf. arvelovens § 23, stk. 3, men indgår i det uskiftede bo, såfremt det uskiftede bo ophører ved den længstlevende ægtefælles død.

4. Skifte af det uskiftede bo, mens længstlevende er i live

Det uskiftede bo kan også blive skiftet, mens den længstlevende ægtefælle fortsat er i live. Enten på den længstlevende ægtefælles eget initiativ, jf. arvelovens § 26, stk. 1, eller som følge af den længstlevendes misbrug af sin rådighed over formuen, jf. arvelovens § 29, eksempelvis fordi den længstlevende ægtefælle har givet gaver, der står i misforhold til det uskiftede bos formue. Reglerne i arvelovens §§ 30 og 31 om henholdsvis vederlagskrav og gaveomstødelse finder også anvendelse på den længstlevendes (større) overførsler af midler til den nye ægtefælle.⁵

Uanset om skiftet sker pligtmæssigt eller frivilligt, er den længstlevende ægtefælle i denne skiftesituation fortsat i live og modtager selv arv efter den førstafdøde ægtefælle.

Såfremt den første ægtefælle gik bort før 01.01.2008, skal arvets fordeling beregnes efter den dagældende arvelovgivnings regler ved et skifte i længstlevende ægtefælles levende live, jf. overgangsreglen i den nugældende arvelovs § 99, stk. 2, sidste punktum. Ifølge § 6 i arveloven af 1964 arvede arveladerens ægtefælle en tredjedel, når der var livsarvinger, mens livsarvingerne arvede to tredjedele, såfremt andet ikke var bestemt ved testamente.

Den arv/boslod, som længstlevende selv udtager i forbindelse med skiftet af det uskiftede bo, bliver den længstlevendes (rene) bodel i det nye ægteskab.⁶

Eksempel nr. 5 – skifte i levende live

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab, idet hans første hustru gik bort i 1990. Manden er i 1994 blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. Hans formue/bodel i det nye ægteskab udgør 2.400.000 kr. Den nye hustrus formue/bodel udgør 600.000 kr.

Ved et skifte i mandens levende live, anses hans bodel for at udgøre det uskiftede bos formue. Manden kan ved skiftet udtage sin boslod på halvdelen af det uskiftede bo, hvortil kommer hans arvelod på 1/3 efter hans første hustru, således at han samlet set beholder 2/3, eller 1.600.000 kr. Børnene fra det første ægte-

³ Arveladers/gavegivers bestemmelser om særeje gælder generelt for alle modtagerens ægteskaber, medmindre andet følger af særejeklausulen, jf. Jørgen U. Grønberg, *Ægtefælleloven med kommentarer*, 1. udg., 2021, s. 171.

⁴ Jf. Jørgen Nørgaard, *Juristen* 1976, s. 375, note 2.

⁵ Jf. Jørgen Nørgaard i *Juristen* 1975, s. 415-416, hvor det bl.a. anførtes, at »faren for misbrug gennem gaveoverførsler er særlig stor, når længstlevende har indgået nyt ægteskab«.

⁶ Jf. Finn Taksø-Jensen, *Arveretten*, 1. udg., 1986, s. 101.

skab arver 800.000 kr. til deling. Mandens bodel i det nye ægteskab udgør herefter 1.600.000 kr., og manden sidder ikke længere i uskiftet bo.

5. Hvis det nye ægteskab ophører ved separation/skilsmiss

Såfremt det nye ægteskab ophører som følge af separation/skilsmiss, indebærer det ikke, at det uskiftede bo skal skiftes. Den længstlevende ægtefælle er fortsat i live, og førstafdødes livsarvinger kan ikke stille krav om et skifte af det uskiftede bo.

Det er almindeligt antaget, at løsningen må være den samme, uanset hvad der er årsagen til ophøret af det nye ægteskab. Den løsning, som gælder ved længstlevende ægtefælles død (og som er beskrevet i afsnit 3 ovenfor), må gælde, hvis ægteskabet ophører ved separation/skilsmiss.⁷

Dette teoretiske udgangspunkt har dog aldrig været forelagt domstolene, idet retssager om emnet har vedrørt den situation, at den ægtefælle, der hensad i uskiftet bo, gik bort før sin nye ægtefælle.

5.1. Den almindeligt antagne løsning ved skilsmiss

Såfremt ægteskabet ophører ved separation/skilsmiss, består løsningen i, at der indledningsvis afsættes en *beregnet* lod til livsarvingerne af den længstlevende ægtefælles bodel/det uskiftede bo. Herefter deler den længstlevende ægtefælle og den nye ægtefælle fællesboet.

Eksempel nr. 6: Den almindeligt antagne løsning ved skilsmiss

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab. Manden er blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. Hans formue/bodel i det nye ægteskab udgør 2.400.000 kr. Den nye hustrus formue/bodel udgør 600.000 kr. Ved en bodeling i anledning af skilsmiss, skal der afsættes en beregnet arvelod til mandens børn fra det første ægteskab på halvdelen af mandens bodel, svarende til 1.200.000 kr.

Mandens resterende 1.200.000 kr. indgår herefter i opgørelsen af fællesboet. Fællesboet udgør i alt 1.800.000 kr., således at hver ægtefælles boslod udgør 900.000 kr. Manden sidder fortsat i uskiftet bo med børnene fra sit første ægteskab, og formuen i det uskiftede bo udgør 2.100.000 kr.

5.2. Argumenter imod, at løsningen er korrekt

Den almindeligt antagne løsning er gunstig for førstafdøde ægtefælles livsarvinger. Set fra den nye ægtefælles synsvinkel kan man dog kritisere løsningen for, at det ikke er oplagt, hvad der skulle være hjemlen for denne retsbeskyttelse af livsarvingernes ventende arv.

Når ægtefællen, der hensad i uskiftet bo, dør, kan livsarvingerne finde hjemmel i arvelovens regler (og landsretspraksis, jf. TFA 2009.129 VLD) for beskyttelsen af deres retsstilling. Denne beskyttelse vægter tungere end hensynet til ægtefællelovens regler, når der er et aktuelt skifte af uskiftet bo. Men en løsning er ikke nødvendigvis generelt anvendelig, »blot« fordi den skal bruges i tilfælde af den længstlevende ægtefælles død.⁸

Der er en række argumenter for at anvende den almindeligt antagne løsning – ikke mindst, at det er enklere og mere ensartet, såfremt man i alle situationer afsætter arv til førstafdødes livsarvinger, før man beregner boslod – og formålet med nærværende artikel er ikke at vurdere, hvorvidt den almindeligt antagne løsning skulle være forkert, men at gøre opmærksom på, at der også findes argumenter

for at anvende en alternativ løsningsmulighed i skilsmisssituationen.

5.3. Alternativ løsning ved skilsmiss

At det nye ægteskab ophører ved separation/skilsmiss, er ikke i sig selv en begivenhed, der udløser et skifte af det uskiftede bo. En alternativ løsning har derfor også tidligere været bragt på bane af *Jørgen Nørgaard*.⁹ Den alternative løsning består i at lade hustruens boslods krav, der har hjemmel i ægtefællelovens § 5, stk. 1, veje tungere end hensynet til beskyttelse af livsarvingernes endnu ikke faldne arv. Man kunne lade fællesboet opgøre og dele mellem den længstlevende ægtefælle og den nye ægtefælle først. Den længstlevendes boslod vil herefter udgøre det uskiftede bo.

Eksempel nr. 7: Den alternative løsning ved skilsmiss

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab. Manden er blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. Hans formue/bodel i det nye ægteskab udgør 2.400.000 kr. Den nye hustrus formue/bodel udgør 600.000 kr. Ved en bodeling i anledning af skilsmiss, udtager hver ægtefælle halvparten af fællesboet som boslod, svarende til 1.500.000 kr. Manden sidder fortsat i uskiftet bo med børnene fra sit første ægteskab, og formuen i det uskiftede bo er nu reduceret til 1.500.000 kr.

Den alternative løsning fører dog til nye, uløste spørgsmål. Såfremt bodelingen fører til en væsentlig nedgang i det uskiftede bos formue, kan det overvejes, hvorvidt livsarvingerne kan kræve et skifte af det uskiftede bo. Dette vil forudsætte, at livsarvingerne kan dokumentere, at den længstlevende ægtefælle »ved misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo væsentligt har formindsket dette eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse«, jf. arvelovens § 29, og således afhænge af de nærmere omstændigheder.

Den alternative løsning har da heller ikke støtte i den juridiske teori. *Jørgen Nørgaard*, der oprindeligt var fortalende for, at det uskiftede bo skulle underordne sig formuefællesskabet i det nye ægteskab, jf. ovenfor, skrev i 1989, at han havde ændret holdning.¹⁰ Som begrundelse angav han, at han i den mellemliggende periode siden 1976 var blevet gjort opmærksom på, at der i praksis var et større behov for beskyttelse af livsarvingerne, end han oprindeligt havde antaget. Eller som han selv udtrykte det:

»Det lå udenfor mine forestillinger, at førstafdødes livsarvinger med jævne mellemrum kan være så overfladiske og/eller naive, at de blot giver samtykket – selv om kvaliteten af de personlige, indbyrdes relationer ikke tilsiger det (...).¹¹

Med en bemærkning om, at artiklen ikke var »optakten til en serie af artikler med overskriften »mine fejltagelser før og nu«, gjorde Nørgaard sig til talsmand for, at der på samme måde afsættes arv til livsarvingerne, uanset om det nye ægteskab slutter ved skilsmiss, længstlevendes død eller den nye ægtefælles død. Dette har efterfølgende været det almindeligt antagne synspunkt i den juridiske teori.

6. Hvis den nye ægtefælle dør først

Det nye ægteskab kan også ophøre, ved at den nye ægtefælle dør. Såfremt det er den nye ægtefælle, der dør, og den længstlevende ægtefælle fortsat er i live, kan førstafdødes livsarvinger ikke stille krav om et skifte af det uskiftede bo.

Ligesom i den ovenfor beskrevne situation, hvor det nye ægteskab ophørte ved skilsmiss, opstår her spørgsmål om, hvorvidt der skal

⁷ Jf. *Jørgen Nørgaard*, Juristen 1989, s. 89.

⁸ Sml. note 12 i Juristen 1989, s. 89, hvor *Jørgen Nørgaard* henviser til *Peter Lødrup*, Materiell Skifterett, 7.udg., 1986, s. 250.

⁹ Jf. *Jørgen Nørgaard*, Juristen 1975.410-418 »Uskiftet bo trods nyt ægteskab« og i Juristen 1976.375-381 »Mere om uskiftet bo trods nyt ægteskab«.

¹⁰ Jf. *Jørgen Nørgaard*, Juristen 1989.87-90.

¹¹ Jf. *Jørgen Nørgaard*, Juristen 1989, s. 88.

afsættes en beregnet arvelod til den førstafdøde ægtefælles livsarvinger, således at livsarvingernes krav på ventende arv holdes uden for skiftet.

Det overvejende teoretiske synspunkt er som nævnt, at der afsættes arv til dødsboet efter førstafdødes livsarvingerne, uanset om det nye ægteskab slutter ved skilsmisse, længstlevendes død eller den nye ægtefælles død. Livsarvingernes ventende arv holdes uden for længstlevendes bodel beregningsmæssigt holdes uden for opgørelsen af fællesboet. Der afsættes ikke nogen arv til længstlevende ægtefælle fra den første ægtefælle, eftersom et egentligt skifte af det uskiftede bo ikke finder sted.

Med de samme familieforhold som i de tidligere eksempler, dog med den tilføjelse, at den nye ægtefælle efterlader sig egne livsarvinger, kan følgende regneeksempel opstilles:

Eksempel nr. 8 – den almindeligt antagne løsning ved den nye ægtefælles død

En mand sidder i uskiftet bo med to fællesbørn fra sit første ægteskab. Manden er blevet gift igen uden at skifte det uskiftede bo. Hans nye hustru har også to børn fra et tidligere forhold. Hans formue/bodel i det nye ægteskab udgør 2.400.000 kr. Den nye hustrus formue/bodel udgør 600.000 kr.

Ved den nye hustrus død skal der afsættes en beregnet arvelod til mandens børn fra det første ægteskab på halvdelen af mandens bodel, svarende til 1.200.000 kr.

Mandens resterende 1.200.000 kr. indgår ved opgørelsen af den nye hustrus dødsbo. Fællesboet udgør i alt 1.800.000 kr., således at mandens boslod og dødsboet efter den nye hustru hver udgør 900.000 kr. Den nye hustrus dødsbo skal – i mangel af testamente – deles ifølge arvelovens § 9, stk. 1, med halvdelen til hendes børn og halvdelen til manden, eller 450.000 kr. til hver. Manden sidder fortsat i uskiftet bo med børnene fra sit første ægteskab, og formuen i det uskiftede bo udgør 2.550.000 kr.

Den alternative løsningsmodel ved længstlevende ægtefælles død ville bestå i, at fællesboet først opgøres og deles mellem den længstlevende ægtefælle og dødsboet efter den nye ægtefælle, uden at der afsættes nogen beregnet arv til den førstafdøde ægtefælles livsarvinger. Den længstlevendes boslod og arvelod vil herefter udgøre det uskiftede bo.

7. Løsningen i lignende situationer i dag

Livsarvinger kan som nævnt ikke længere give afkald på skifte i Danmark, men det kan undre, hvorfor det var nødvendigt at afskaffe skifteafkald – først indirekte ved boafgiftslovens ikrafttræden og siden direkte i arvelovens § 26.

Rent skifteteknisk er det ikke vanskeligt at dele formuen, når det uskiftede bo ophører. Der er fire trin, således som beskrevet i afsnit 3. *Stæger* udtrykte det rammende:

»De »skiftetekniske vanskeligheder«, som flere steder er blevet anført som argument for skiftepligten ved indgåelsen af nyt ægteskab, må antages at være meget begrænsede. Et skifte af fællesejet og evt. det uskiftede bo efter et skifteafkald kan opdeles i mindre faser, som hver for sig er velkendte for advokaterne og skifteretterne.«¹²

Følgen af, at skifteafkald ikke længere er muligt, er, at den længstlevende ægtefælle i dag har færre valgmuligheder, hvis han/hun sidder i uskiftet bo og overvejer at indgå ægteskab med en ny partner. Den længstlevende ægtefælle kan skifte det uskiftede bo, forblive i et fast parforhold og oprette testamente eller anmode førstafdødes arvinger om at give arveafkald.

7.1. Forbliv i fast parforhold og opret testamente

Der er ikke pligt til at skifte et uskiftet bo, såfremt den længstlevende ægtefælle indgår i *fast parforhold* i stedet for at indgå nyt ægteskab. I praksis vil dette som oftest blive løsningen, og så vil det samlevende par eventuelt forsøge at sikre hinanden økonomisk via oprettelse af et gensidigt testamente. Her giver det en særskilt udfordring for parret, at en person, der har livsarvinger og sidder i uskiftet bo, kun kan testere over 3/8 (37,5 %) af formuen. Denne begrænsede testationskompetence er en naturlig følge af, at der også er et hensyn at tage til den førstafdøde ægtefælles arvinger, men set fra det samlevende pars synsvinkel er det ikke altid, at en arveret til 37,5 % er tilstrækkeligt til at sikre den nye samlever økonomisk.

7.2. Arveafkald fra førstafdødes livsarvinger

Såfremt den længstlevende ægtefælle ønsker at gifte sig med sin samlever, og livsarvingerne er positivt indstillede over for at medvirke til en hurtig løsning, vil livsarvingerne kunne give *arveafkald*. Et egentligt skifte kan undlades, og der skal ikke udarbejdes boopgørelse m.v., såfremt alle førstafdødes øvrige arvinger giver blankt afkald på arv efter førstafdøde. Hele boet tilfalder blot den længstlevende ægtefælle uden skifte, jf. analogien af arvelovens § 34. Skifteretten vil udfærdige skifteretsattest om, at det uskiftede bo er ophørt, såfremt arveafkaldserklæringerne indsendes til skifteretten.

Et arveafkald bør dog ikke gives uden overvejelser.

Livsarvingerne bør som det mindste overveje at stille som betingelse, at der bliver oprettet et uigenkaldeligt testamente, hvor de gøres til arvinger efter længstlevende og eventuelt også gøres til arvinger efter den nye ægtefælle. De bør også overveje at betinge sig, at der oprettes en ægtepagt om særeje i det nye ægteskab¹³ – medmindre den nye ægtefælle er mere velhavende.

Selv et sådant arveafkald betinget af uigenkaldeligt testamente stiller dog livsarvingerne ringere end det gamle skifteafkald, forudsat at det nye ægteskab ikke medfører en større tilvækst i formuen og dermed i den endelige arv, idet livsarvingerne mister det bundfradrag i boafgiften, som de ville have fået ved først at skifte efter førstafdøde. Det uudnyttede bundfradrag videreføres ikke til det senere skifte efter længstlevende.

Livsarvingerne mister desuden den beskyttelse af deres ventende arv, som er indbygget i reglerne om uskiftet bo, herunder reglerne om vederlagskrav og gaveomstødelse i tilfælde af længstlevendes misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo, jf. arvelovens §§ 29-31.

8. Sammenfatning

Siden 2008 har det ikke været muligt at give skifteafkald uden samtidig at give afkald på arv. Tidligere meddelte skifteafkald er dog fortsat gyldige. Retsstillingen efter meddelt skifteafkald har tidligere været omstridt, men det ligger nu fast, at livsarvingernes ret skal gå forud for den nye ægtefælles ret – i hvert fald når personen, der sidder i uskiftet bo, dør. I den skiftesituation deles først det uskiftede bo, idet det uskiftede bos formue anses for at udgøre personens bodel i det nye ægteskab.

Denne løsning, som ifølge landsretspraksis anvendes ved længstlevendes død, må ifølge den overvejende juridiske teori også gælde, når den begivenhed, der udløser skifte af formuefællesskabet, er den nye ægtefælles død eller en separation/skilsmisse, men dette er endnu ikke fastlagt gennem trykt retspraksis, hvorfor der er

¹² Jf. *Johan Stæger*, *Juristen* 2005, s. 108.

¹³ Jf. *Jørgen Nørgaard*, *Juristen* 1975, s. 417, hvor Jørgen Nørgaard også påpeger, at det ikke med bindende virkning for ægtefællerne kan vedtages, at ægtepagten kun kan ophæves med livsarvingernes samtykke.

mulighed for at fremføre argumenter for en alternativ løsning, så fremt en sådan sag skulle opstå for retten.